بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نقش ازدواج در تکامل معنوی زوجین از دیدگاه آیات و روایات

استاد راهنما: سرکار خانم فرشته اسدی

پدید آورنده: شیوا جعفری

چکیده

اسلام زن و مرد را در رسیدن به کمال و قرب الهی مشترک می داند اما این حرکت به سوی کمال بدون توجه به تفاوت های ذاتی و جسمی نیست، لذا مرد با انجام یک سری فعالیت ها به کمال می رسد و زن با انجام مجموعه ای دیگر از کارها به رشد می رسد که هرکدام از این کارها درست تقسیم شده است.

پس اینها در جایی که لازم باشد به کمک هم احتیاج دارند و ازدواج بهترین بستر برای کامل کردن این تفاوت ها و کمبودهاست تا به اوج کمال انسانی برسند. چون این دو جنس به هم احتیاج دارند و ازدواج بهترین بستر برای کامل کردن این تفاوت ها و کمبودهاست تا به اوج کمال انسانی برسند. چون این دو جنس به هم نیازمند هستند و وجودشان باعث رشد و تعالی مطلوب می شود.

زندگی خانوادگی برای اعضا، محیط رشد عقلی و اخلاقی است. در محیط خانواده حتی نگاه ها قداست پیدا می کند، زن و مرد شایسته تنها در امور دنیا یار و همکار همدیگر نیستند، بلکه در امور آخرت یار و مددکار هم می باشند.

زن و مرد برای آرامش و انبساط روحی باید به آفریننده خود ایمان بیاورد و به یاد او باشد. زیرا از نشانه های خداوند در این دنیا آفریده شدن زن و مرد برای همدیگر است؛ تا با تشکیل خانواده به هم آرامش بدهند.

کلید واژه ها: ازدواج، زن و مرد، معنویت، خانواده، آرامش.

مقدمه

از نگاه قرآن راه های بسیار برای رشد و تعالی معنوی می باشد، و از ازدواج به عنوان نمونه بارز می برد، که به دنبال آن آرامش روانی و جسمی، تشکیل یک نظام اجتماعی به نام خانواده، تداوم نسل و رسیدن به معنویت و کامل شدن می آید، که به طور خاص تکامل و رشد معنوی مورد نظر این تحقیق است که مورد غفلت واقع شده است.

مهم ترین ملاک ازدواج که همسانی در دین است به غلط معنا شده است و شناخت یک رابطه ی موفق و معنای صحیح کفویت از منظر اسلام به اندازه ای ضروری می باشد که در نهایت به بندگی خداوند در بستر این مقوله خواهیم رسید.

در این باب افزون بر کتاب های دسته اول که در روایات و احادیث درباره ی آن می باشد از دید روانشناسی نیز مطالبی نگارش شده که لوازم ازدواج را در این کتب آورده اند، اما در این تحقیق سعی شده نتیجه و نهایت ازدواج، که متعالی شدن روح دو انسان در کنار هم می باشد بدست بیاید که این حاصل در آخرت هم در نظر گرفته می شود.

در این پژوهش به صورت کتابخانه ای و از کتاب ها و مقاله های در دسترس عموم مطالب جمع آوری می شود. نتیجه مطالعه مقاله حاضر، مهارت استفاده از آیات قرآن، به کارگیری و عملی کردن آموزه های دینی، باز شدن زاویه دید جدیدی نسبت به مبحث ازدواج، تعامل درست دو انسان متفاوت از جهات مختلف در قالب زندگی مشترک می باشد.

۱. مفهوم شناسی

ازدواج

ازدواج برگرفته از واژه زوج به معنای جفت در مقابل فرد، و به معنای قرین شدن با یکدیگر، شوهر کـردن، زن گرفتن و زناشویی است. در فقه در همان معنای لغوی و عرفی به کار رفته است و به آن نکاح نیز گفته می شود.

هرجا نشانه های الفت و حکمت های زوجیت چه در دنیا و چه در آخرت برقرار باشد قرآن واژه زوجیـت بـه کار برده. ازدواج پیوند زناشویی، فرهنگی و اغلب قانونی می باشد. حقوقی به رسمیت شناخته شده، بین افرادی به نام همسر است. این پیوند تعهداتی را بین افراد پیوند داده شده برقرار می کند.

نخستین سنگ بنای تشکیل خانواده و جامعه می باشد میزان اندیشه در آن در میزان پیشرفت یا سـقوط جامعـه تأثیر دارد.

به عنوان یکی از مهم ترین مراحل زندگی هر شخص از آن یاد می شود. اتحاد زن و مرد است کـه بـه صـورت دائمی نسبت به یکدیگر متعهدند، همسران اتحاد خود را از طریق اعمال مرتبط با زناشویی که بـه تولیـد مثـل مـی انجامد می سازند.

زناشویی از دیدگاه اسلام به مقتضای عقل و فطرت آدمی، امری مقدس است. در سایه این رابطه دو انسـان بـه نشاط و آرامش می رسند، و جلوه ی این تسکین روح؛ محبت و مودت زن و شوهر به یکدیگر است.

ازدواج نوعی ترکیب بین دو انسان و دو خانواده است.

فلسفه ازدواج

طبق آیات قرآن زوج بودن یک اصل کلی در همه موجودات و اشیاء می باشد. که یکی از این موجودات انسـان می باشد، و قرآن در چند جا متذکر می شود به جفت بودن همه موجودات در دنیا.

دانشمندان پی برده اند اتم ها به عنوان کوچکترین ذرات ماده، از اجزای مثبت و منفی تشکیل شـده اسـت، کـه همدیگر را جذب می کنند.

حال دلیل جفت آفریدن انسان رسیدن آنها به آرامش می باشد و خداوند وعده داده که میان آنها مودت و رحمت قرار می دهد. پس زن و مرد تا ازدواج نکنند به تسکین روح نمی رسند اگرچه از جهات دیگر خود را سرگرم کنند.

نکات روانشناسی ازدواج در آیات قرآن

از نشانه های قدرت خداوند است

یک پیوند مقدس الهی است

همسران از جنس بشر آفریده شدند تا نیازهای مادی و روحی یکدیگر را بهتر درک کنند

آرامش روحی می آورد

به خاطر حیای زن، مرد به خواستگاری زن می رود

دو بعد ظاهری (ابراز علاقه با زبان) و باطنی (محبت و علاقه درونی) دارد

درک متقابل زن و مرد از هم احتیاج به اندیشه دارد نه سطحی نگری

تربیت فرزندان صالح

سپاسگذار و شاکر بودن در برابر نعمت های الهی که نمونه اش فرزند و مال از طریق ازدواج است

تقوا داشتن و از اختلاف سلیقه های جزئی به خاطر خدا گذشتن

یک مسئله ابدی است چون در آخرت هم زن و شوهر گرد هم جمع می شوند

تکامل همه موجودات در سایه ازدواج

توجه به نیاز جوانان

فوائد ازدواج

ارضاء غریزه جنسی و تحویل نسل سالم

آرامش خاطر

جلوگیری از انحراف زن و مرد

مایه نشاط و تخلیه محبت دو جنس مخالف به همدیگر

تعریف معنویت

معنویت مجموعه صفات و اعمالی است که شور و حال شدید در عین منطقی و صحیح در انسان به وجود می آورد تا او را در مسیر رسیدن به خداوند پیش ببرد.

وجه غالب اساسی در معنویت، توجه به خداوند و انجام اعمال برای رضای اوست و در همه حال خدا را شاهد خود دانستن معنویت است.

معنویت بر دو پایه معرفت و آگاهی استوار است که هر کدام تأثیر بسزایی در معنویت دارند؛ معرفت همان آگاهی های لازم که از منابع دینی به دست می آید می باشد و باعث شناخت راه درست به سوی خداوند است. و به دنبال آن آگاه شدن به دست می آید.

فواید معنویت

تأثیر شگرفی در تحول انسان ها دارد. علم، زندگی، رفاه و هر انچه برای انسان نیاز است با معنویت معنا پیدا می کند.

به زندگی روح می بخشد و به دنبال آن حرکت، نشاط، سرزندگی، آرامش و امید می آید.

با معنویت عشق ها و محبت ها زلال و زیبا جلوه پیدا می کنند.

پایداری، صبر و بردباری را به بار می آورد.

باعث پیروزی تفکر صحیح دینی بر هواهای نفسانی می شود.

قوت قلب و شجاعت ایستادگی در برابر مشکلات زندگی را به انسان می دهد.

اهمیت تکامل معنوی در انسان ها

رشد معنوی یک فرایند درونی است که عادت و نگرش های کهنه و غریزی، مفاهیم غلط و باورهای اشتباه ما در مورد زندگی را از بین می برد. این فرایند افق های آگاهی انسان را بسط می دهد و امکان درک برخی از حقایق درونی را برای مان ممکن می سازد. اگرچه تمام ادیان در مورد معنویت صحبت می کنند اما این مفهوم ربطی به

خانواده ها در ازدواج باید فرزندان شان به سمت معنویت سوق دهند چون انسان بدون معنویت دچار بحران می شود. و در تقویت ایمان آنها بکوشند چون در سایه ایمان در سختی ها مقاوم می شوند و در مسیر زندگی شکست برای آنها معنی ندارد.

طبق آیه ۱۳ سوره حجرات ملاک برتری تقواست. در آیه ۲٦ سوره نور اشاره دارد که کفویت به معنای برابری در اسلام شرط ازدواج می دانند.

ملاک گزینش همسر

ملاک اعتقادی: احساساتی که در زندگی سراغ انسان می آید به باورهای او بستگی دارد یکی از باورهای مهم در زندگی مشترک همسانی در اعتقادات دینی است. که تعیین کننده تصمیم گیری های اوست؛

در روایات درباره معیارهای اعتقادی به چند مسأله اشاره دارد:

۱- تقوا و پرهیزکاری: اگر مردی تقوا داشته باشد به همسر خود در موقع خشم ظلم نمی کند.

۲- دوری از گناه: از روابط نامشروع و شراب خواری در قبل و بعد از ازدواج پرهیز دارد چون هر دوی این گناهان بر روی نسل تأثیر می گذارد. و تأکید شده در انتخاب همسر به دوری از این دو گناه توجه ویژه داشته باشند.

آسیب شناسی

باید به نیاز معنوی زن و مرد اهمیت داده شود هر دو مواظب باشند که به هم کمک نکنند که از این مسیر معنویت منحرف نشوند. طبق ایه ٦ سوره تحریم، که مرد باید زن و بچه خود را از آتش جهنم نجات بدهد زیرا مانند سوار شدن بر یک کشتی که اگر یکی از آنها کشتی را سوراخ کند باعث خسارت دیگران هم می شود. زن و مردی که مشترک به غیبت و تهمت می پردازند کم کم دل خود را خالی از معنویت می کنند و برای آنها تبدیل به عادت می شود و عاقبت خوبی در انتظارشان نیست باید در این مواقع به همدیگر تذکر بدهند و از آثار بر ان گناه همدیگر را برحذر بدارند، با آوردن داستان هایی که دچار آن گناه بودن و عاقبت بدی داشتند.

طبق آیات و روایات آفات معنویت در خانواده مسائلی مانند تندخویی، فحاشی کردن، کتک زدن، زخم زبان، خودپسندی، جدل کردن، لجاجت، توقعات بی جا، انتقادناپذیری و .... می باشد.

عبادت یا ازدواج

ارزش عبادت به آمادگی کامل به دور از پراکندگی حواس است. انسان های معمولی تعادل شان در سلامتجسم و ارضای غریزه جنسی است. طبیعت انسان سالم و معتدل، نمی تواند منهای غریزه جنسی باشد جوانی که به شدت، گرفتار غریزه جنسی است، مانعی بزرگ در اه خلوت گزیدن برای عبادت دارد و هرگز نفسی سرکش او اجازه نمی دهد که بتواند با آرامش کامل در گوشه خلوت عبادت کند.

پارسایی برازنده کسی است که در کشاکش زندگی پرپیچ و خم زناشویی و یا اجتماعی وارد شوند. اما آنها که برای پاک ماندن به کنج غاری می خزیدند و به دور از غوغای زندگی به ذکر، ورد و شب زنده داری می پرداختند و شانه از زیربار مسئولیت زندگی خالی می کردند شایسته پارسایی نیستند.

انسان متقی مقاوم و مبارز است و در برابر کژی ها ضعف نشان نمی دهد. در امت اسلامی که خداوند «امت وسط» او را خوانده است، این نوع انزوا توجیه ندارد.

امام صادق (علیه السلام) فرمود: دو رکعت نمازی که متأهل بخواند، برتر است از هفتاد رکعت نمازی که شخص عذب بخواند.

امیرالمؤمنین (علیه السلام) زاهدترین مردم روزگار بود اما دارای زن و فرزند بود پس ازدواج سنتی دیرینه و از اخلاق پیامبران بود. البته غیر از حضرت یحیی و مسیح که آنها نیز به دلیل های مختلف فرصت ازدواج پیدا نکردند که در اینجا مجال گفتنش نیست. انسان هر اندازه عابد و زاهد باشد، بی نیاز از لذت های مباح و مشروع و حلال نیست.

لذت همسرداری به قدری در عمق طبیعت انسان ریشه دارد که حتی کامل ترین و دیندارترین انسان ها یعنی پیامبران هم از آن بی نیاز نیستند.

نتیجه گیری

در این جهان هیچ چیز شر یا خیر مطلق نیست، تربیت دینی و آگاهی کامل به انسان فرصت می دهد از فایده ها بهره مند شود و از آفات دور بماند پس با توجه به آفات اندک ازدواج نباید خود را محروم از فواید آن کنیم. آگاهی، تقوا و ایمان لازم است تا انسان از گذرگاه زندگی سالم عبور کند.

افرادی که از داشتن همسر محرومند اگرچه دامنشان پاک و از آلودگی ها به کنار باشند اما به لحاظ محرومیت از انس و الفت خانوادگی و پذیرفتن به عنوان مقدس پدری و مادری که عامل تکامل روحی و جسمی انسان محسوب می شود تا سالم و غیرطبیعی هستند.

زن منهای همسری صالح و مرد منهای زنی لایق، از رشد و تکامل محروم است و هرگز، آن گونه که باید و شاید تکامل پیدا نمی کند.

اشخاص خَیر، باید برای ازدواج سرمایه گذاری کنند. به آنها که توان تأمین هزینه ها را ندارند کمک کنند، وام بدهند و یا اگر خانه ای دارند در اختیار زوج های جوان قرار بدهند.

حاکم نبودن معنویت و تقوا و توجه نکردن به این امور باعث می شود زن و شوهر دچار اختلافات شوند و به ظواهر دنیا و ثروت ارزش بدهند. و از رسالت اصلی تشکیل خانواده دور شوند.

کسانی که از ایمان حقیقی برخوردارند از جهات مختلف در خانواده بهتر از دیگران می باشند و عشق در بین آنها بیشتر حاکم است. زیرا اصلی ترین شرایط برای استمرار زناشویی و لذت بخش بودن آن دینداری است. بنابراین مردم اگر بخواهند محبت و نشاط در خانواده افزایش پیدا کند تنها راهش ارتقاء فرهنگ دینی و ایمان مردم است. و یک دهم بودجه ها را صرف آگاهی مردم از دین، قرآن و اهل بیت نمایند تا افراد به آن تکامل انسانی که هدف دین است برسند.

منابع

* قرآن کریم، ترجمه مهدی الهی قمشه ای.

۱- احمدپناهی، علی، ازدواج در اسلام با نگاهی به کارکردهای تربیتی و روان شناختی، نشریه معرفت

۲- احمدپناهی، علی، همسرداری (پرسش و پاسخ دانشجویان)

۳- امینی گلستانی، محمد، آداب ازدواج و زندگی خانوادگی

۴- ایزانلو، احمد، کشکول ازدواج، نشر مؤلف، چاپ گنج معرفت، چاپ سوم.

۵- آیت اللهی، زهرا، اخلاق خانواده.

۶- بهشتی، احمد، مسائل و مشکلات تربیتی، نشر بین الملل، چاپخانه سپهر، نوبت چاپ سوم

۷- داوودی نژاد، مسلم، رازهای تسخیر قلب همسر، نشر مهر دلدار، نوبت چاپ ششم.

۸- سید علوی، ابراهیم، این گونه ازدواج کنیم، نشر بهاران.

۹- شیخ حر عاملی، وسایل الشیعه.

۱۰- شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه.

۱۱- صفایی حائری، علی، روابط متکامل زن و مرد.

۱۲- طبرسی، فضل بن حسن، تفسیر طبرسی.

۱۳- علامه جوادی آملی، تفسیر تسنیم.

۱۴- غفرانی، محمدجعفر، ازدواج چگونه.

۱۵- قبادی، صادق، روش همسرداری، انتشارات حضور، چاپخانه پاسدار اسلام، چاپ دوم.

۱۶- کتابچی، محسن، آیین زندگی از دیدگاه امام رضا (علیه السلام).

۱۷- کوثری، یدالله، بهداشت روانی خانواده، ج ۱.

۱۸- گری، چاپمن، مترجم: موحد، سیمین، ازدواج رو به رشد، چاپخانه پژمان، چاپ اول.

۱۹- محمدی نیا، اسدالله، آئین همسرداری، نشر سبط اکبر، چاپ سیدالشهدا، نوبت چاپ پنجم.

۲۰- مظاهری، حسین، اخلاق در خانه ۱، چاپخانه حافظ، نوبت چاپ پانزدهم.

۲۱- معین الاسلام، مریم، غلامی، علی، زن منتظر و منتظرپروری، نشر مؤلف، چاپخانه کوثر، قم، نوبت چاپ اول.

۲۲- مقاله هدف از ازدواج در نگرش اسلامی.

۲۳- موسوی، سید حسین، نشاط در خانواده، انتشارات دارالطلب، قم، نوبت چاپ سی و پنجم.

۲۴- نبوی، احمد، ازدواج خوب، ج ۱.